

WYDAWNICTWA TWO – INTELEKTUALNYM DOROBKIEM PATRIOTYCZNO-OBRONNYM

Wstęp

Dzieląc się swoimi spostrzeżeniami o trudnej drodze Towarzystwa Wiedzy Obronnej do sukcesów wydawniczych, chciałem na początku wyrazić wielkie uznanie dla grupy entuzjastów, którzy pokonując wszelkie trudności tamtych i obecnych czasów, potrafili osiągnąć wysoki poziom fachowy i edytorski, periodyków i opracowań obronnych. Tym samym przybliżyli środowisku wojskowemu i naszemu społeczeństwu wiedzę o wojsku, jego historii, kierunkach rozwojowych, uzbrojeniu oraz o poza militarnych przygotowaniach obronnych i przeciw kryzysowych państwa, czynionych w terenowych organach administracji państwowej i samorządowej, oraz w firmach gospodarczych w ramach szeroko rozumianej obronności.

Na wysoką ocenę zasługuje też cała dotychczasowa działalność statutowa prowadzona przez TWO, której dobre wyniki są wielką zasługą twórczej pasji społecznikowskiej działaczy i wszystkich członków Towarzystwa. Zwłaszcza, że traktują oni szerzenie wiedzy o wojsku i obronności jako patriotyczną służbę dla Polski. Idea ta zawsze była myślą przewodnią działalności TWO i jej poprzedniczek.

Tak było po II wojnie światowej, kiedy rozpoczynały działalność Koła Pracy Społecznej, czy Wojskowe Koła Naukowe, a później okrzepnięte Koła Wiedzy Wojskowej, czy w dobrze zorganizowanej organizacji pozarządowej, jaką stało się Towarzystwo Wiedzy Wojskowo-Obronnej (1972–1977). Z takim samym zaangażowaniem patriotycznym i społecznikowskim pracują dzisiejsi działacze Towarzystwa Wiedzy Obronnej.

Na szczególną uwagę zasługuje nawiązywanie działań TWO, w tym edytorskich do tradycji i doświadczeń przedwojennego Towarzystwa Wiedzy Wojskowej (1919–1939) o podobnym do naszego profilu działalności. Tym bardziej, że TWW, będąc organizacją społeczną, cieszyła się wielką renomą z tytułu swoich osiągnięć i dużym wsparciem (szczególnie finansowym) ze strony ówczesnych władz wojskowych i cywilnych II RP. Cenną umiejętnością

ówczesnego kierownictwa TWW było owocne współdziałanie w praktycznym stosowaniu wiedzy wojskowej do przygotowań w zakresie obrony Rzeczypospolitej, czynionych przez organizacje paramilitarne. W tym zakresie TWW współdziałało szczególnie z Ligą Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Polskim Czerwonym Krzyżem, Związkiem Straży Pożarnej, ZHP i innymi.

Działalność naukowo-wydawnicza prowadzona wtedy przez TWW miała duży zakres, stanowiąc ważną formę dowartościowania kadry wojskowej w wiedzę wojskową oraz dla kształtowania w społeczeństwie postaw patriotycznych, obywatelskich i dla obrony Ojczyzny. Celom tym służyły publikacje wydawane, bądź inspirowane przez władze TWW. Publikacje ukazywały się w „Przeglądzie Wiedzy Wojskowej”, w miesięczniku „Bellona”, w „Przeglądzie Towarzystwa Wiedzy Wojskowej” i w innych periodykach wydawanych przez wojsko. Niezwykle pożyteczną pozycją wydawniczą, której patronowała od 1929 roku Rada Naukowa ZGTWW była „Encyklopedia Wojskowa”. Był to zbiór fachowo opracowanych haseł, które przedstawiały całość ówczesnej wiedzy wojskowej. Zamiarem edytorów było wydanie 90 zeszytów Encyklopedii. Jednak wybuch II wojny światowej pokrzyżował te plany i do 1939 r. ukazało się tylko 69 zeszytów na litery A-R.

Dalsze dzieje wydawnictw popularyzujących wiedzę wojskową i obronną w Polsce, toczyły się już ze zmiennym szczęściem. Dopiero po zakończeniu II wojny światowej ich kształtowania podjęły się wówczas poprzedniczki TWO, a od 1978 roku samo Towarzystwo Wiedzy Obronnej.

Działalność wydawnicza poprzedniczek TWO (KPS, Kół Naukowych i KWW)

Początki działalności wydawniczej poprzedniczek TWO były bardzo skromne. Powstające najpierw Koła Pracy Społecznej stanowiły wąte organizmy, które nie były zdolne do działalności wydawniczej. BOWIEM celem organizacji KPS powołanej w marcu 1947 roku, było prowadzenie w środowisku oficerskim pracy ideologicznej, zmierzającej do głębszego zrozumienia dróg rozwoju demokracji ludowej, podwyższania poziomu wykształcenia wojskowego oraz utrzymywania ścisłego kontaktu i współpracy z organizacjami społecznymi i politycznymi¹. Dlatego metodami pracy w tej organizacji,

¹ Leonid Bujan, *Organizacje społeczno-naukowe w WP w latach 1945–1960*, w zbiorze Towarzystwo Wiedzy Obronnej 1940-2001, „Zeszyt Problematyczny TWO”, Nr 5 (36) 2003.

dla podwyższania poziomu ideologicznego i fachowego była droga prelekcji wykładów i samoksztalcenia. Dla ich prowadzenia potrzebne były skrypty i opracowania instruktażowe, nadsyłane przez władze wojskowe. Niemniej część z tych opracowań była wykonywana na miejscu, w formie pisemnych referatów. Wyniki działalności KPS były relacjonowane w miesięczniku pt. „Nasza Myśl”.

Bardziej zaawansowane formy działalności prowadziły Koła Wiedzy Wojskowej, działające w latach 1960–1972. Tutaj lepiej zorganizowane KWW wkładały dużo wysiłku dla realizowania działalności samoksztalceniowej i podnoszenia poziomu wiedzy wojskowej wśród oficerów. Czyniono to przy pomocy prelekcji, wykładów, odczytów, uczestnictwa w konferencjach naukowych i opracowywaniu przez członków KWW tematów dla potrzeb sił zbrojnych. W tym celu organizacje KWW nawiązywały kontakty ze środowiskami naukowymi, uczelniami wojskowymi i cywilnymi, uczestnicząc przy tym w opracowywaniu publikacji ukazujących się w czasopismach fachowo-wojskowych. Szczególnie istotną rolę w tym dziele odgrywał od 1963 r. Sekretariat Rady Naczelnej KWW, który rozpoczął wydawanie dla potrzeb samoksztalceniowych opracowań monotematycznych z różnych dziedzin wiedzy wojskowej. Był to początek nieśmiałej akcji wydawniczej traktowanej później przez TWO jako jedno z zasadniczych zadań.

Akcja wydawnicza KWW polegała na opracowywaniu i wydawaniu skryptów na różne aktualne tematy, w oparciu o które autorzy będący oficerami ze szczebla centralnego wygłaszali wykłady. Obliczono, że w latach 1960–1970 ogólny nakład skryptów wyniósł ponad 41 tysięcy egzemplarzy. Poziom tych opracowań był oceniany bardzo wysoko. Skrypty służyły też jako materiały do krzewienia od 1962 r. wiedzy obronnej w Klubach Oficerów Rezerwy LOK. W tym celu przekazano do KOR Ligi Obrony Kraju ponad 16 tys. egzemplarzy tych skryptów, które służyły do podnoszenia wiedzy oficerów rezerwy².

Działalność wydawnicza Towarzystwa Wiedzy Wojskowo-Obronnej

Pod koniec lat 60. nasilająca się zimna wojna między ugrupowaniami polityczno-militarnymi państw Wschodu i Zachodu, którą podsyciała „gorąca” wojna wietnamska i wyścig zbrojeń, spowodowała konieczność wzmocnienia przygotowań obronnych w kraju i bardziej skutecznego podnoszenia wiedzy

² Leonid Bujan, tamże, s. 46.

o obronności w społeczeństwie. Narastające wtedy zagrożenie wybuchem trzeciej wojny światowej wywołało u działaczy KWW, potrzebę zmiany metod i zintensyfikowania popularyzacji wiedzy obronnej wśród kadry wojskowej i w społeczeństwie. Mogła to uczynić tylko nowa bardziej dynamiczna organizacja pozarządowa zajmująca się nowatorskim propagowaniem szeroko rozumianej obronności, która powinna zastąpić przestarzały model działalności samokształceniowej KWW. Dlatego Rada Naczelna KWW wysunęła propozycję powołania Towarzystwa Wiedzy Wojskowo-Obronnej, wspieranego przez MON. Pomysł ten zaakceptował Minister Obrony Narodowej na posiedzeniu swojego „Zespołu” w dniu 17 grudnia 1968 roku. W wyniku długich przygotowań, nastąpiła realizacja tego pomysłu w latach 1972–1973 i powstało Towarzystwo Wiedzy Wojskowo-Obronnej³. Teraz, dzięki nowoczesnej formie organizacyjnej i programowej TWWO przyjęła za jedno z podstawowych zadań działalność wydawniczą.

Działalność ta służyła TWWO do:

- popularyzowania idei powszechnej obronności i tradycji oręża polskiego,
- krzewienia współczesnej wiedzy wojskowo-obronnej,
- popularyzowania najnowszych osiągnięć naukowo-technicznych mających związek z umacnianiem obronności kraju,
- rozwijania i umacniania więzi społeczeństwa z ludowym Wojskiem Polskim,
- aktywizowania środowiska cywilnego do działania na rzecz umacniania obronności kraju.

Przytoczone idee były realizowane w wydawnictwach TWWO, w tym wydawanym od 1976 r. miesięczniku „Magazyn Wojskowo-Obronny”. Przedmiotem opracowań magazynu były następujące problemy: komentarze na najważniejsze wydarzenia polityczno-militarne na świecie; aktualności wojskowo-obronne w kalejdoskopie miesiąca; rozwój współczesnej myśli wojskowej; materiały poglądowe z różnych dziedzin militarnych; mozaika różnorodności naukowo-technicznych; ciekawostki z historii wojskowości; z dziejów oręża polskiego; z działalności TWWO; humor i rozrywka o tematyce wojskowej; nowości wydawnicze Biblioteki Wiedzy Wojskowej i TWWO; zapowiedzi Wydawnictwa MON i dział korespondencji⁴.

³ Zarządzenie Nr 26/MON z dnia 22 marca 1973 r. określające warunki działalności TZO, decyzja Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 27 czerwca 1973 r.

⁴ Marek Zdziech, *Od Kół Wiedzy Wojskowej do Samodzielnej Organizacji Samorządowej*, w zbiorze pt. *Towarzystwo Wiedzy Obronnej 1940–2001*, s. 67, „Zeszyt Problemy TZO”, Nr 5 /36/2003.

Jednym z najbardziej trafnych przedsięwzięć edytorskich TWWO było redagowanie od 1973 roku jednotematycznych zeszytów problemowych⁵. Zeszyty zawierały opracowania znanych autorów, którzy zajmowali się aktualnymi dziedzinami obronności kraju. Tematyka ujmowana w „Zeszytach” była posegregowana według następujących działów: problematyka ogólna; obrona cywilna; technika wojskowa; armie obce; sztuka wojenna; kierowanie; historia wojskowości. Opracowywane tematy miały poziom popularno-naukowy. Ich głównym przeznaczeniem była pomoc naukowa i źródła dla prelegentów TWWO, a także służyła do szkolenia oficerów rezerwy, kadry kierowniczej obrony cywilnej i do pracy dla nauczycieli przysposobienia obronnego.

Kilka zeszytów TWWO miało specjalny charakter. Przykładowo zeszyt wydany w 1975 r. zawierał „Tematykę prelekcji” w postaci krótkich opisów tematów obejmujących problemy i kwestie z różnych dziedzin wiedzy obronnej, które mieli wygłaszać prelegenci TWWO. Natomiast zeszyt Nr 4 wydany w 1981 r. zawierał materiały przygotowane przez Wojskowy Instytut Historyczny na sympozjum poświęcone 100 rocznicy urodzin generała broni Władysława Sikorskiego. Jeszcze innym pożytecznym pomysłem autorów „zeszytów” było opracowanie „Encyklopedii obronności” (nr nr 3/79, 5/80, 6/81) oraz „Kompendium wiedzy o technice wojskowej” (na przykład w nr 2/79). Opracowania te zawierają hasła objaśniające w sposób zrozumiały trudne terminy z ogólnej wiedzy obronności i techniki wojskowej. Z własnego doświadczenia wiem, że wspomniane zeszyty były bardzo dobrze opracowane merytorycznie i jeśli obecnie nie straciły aktualności, mogą nawet w dzisiejszych warunkach być bardzo pomocnymi do prowadzenia szkolenia. Zwłaszcza, że każdy opracowany temat posiadał obszerną bibliografię z której mogą korzystać publicyści i wykładowcy. Zeszyty ukazywały się nakładem „Wydawnictwa Czasopisma Wojskowe” na podstawie umowy zawartej z władzami TWWO w 1996 r., a z czasem ich rozprowadzaniem zajmował się kolportaż wojskowy. W części końcowej wielu zeszytów znajdowały się rubryki: „to warto przeczytać” w której umieszczane były recenzje książek wydawnictwa MON obejmujących problematykę wojskową. Ponadto w wielu numerach „zeszytów” znajdują się notki z ważniejszych wydarzeń organizacyjnych TWWO oraz „witryna kolekcjonera orderów, medali i odznak polskich”.

Trzeba jeszcze przypomnieć, że wszystkie „zeszyty” wydawane przez TWWO, przygotowywał komitet redakcyjny. W jego skład wchodził: Stanisław Demkiewicz, Janusz Gomuliński, Jan Kaliszek (sekretarz), Czesław Krze-

⁵ Zeszyty przyjęły od 1978 r. nazwę „Zeszytów Popularnonaukowych”.

miński, Kazimierz Nożko, Witold Pawlikowski, Mikołaj Plikus (przewodniczący), Zdzisław Podraza, Bogusław Safteruk, Roman Salomon, Tadeusz Siuda, Tadeusz Stawski, Jerzy Suwart, a także Tadeusz Guzy, Witold Janda (sekretarz), Roman Folnarczyk, Aleksander Gawryszewski, Wacław Jagielnicki, Antoni Karpiński, Daniel Kubajewski, Ryszard Piotrowski, Stanisław Zimmnicki.

Działalność wydawnicza Towarzystwa Wiedzy Obronnej

W wyniku I Zjazdu Krajowego TWWO, który odbył się w dniu 3 listopada 1977 r., zmieniła się nazwa organizacji na „Towarzystwo Wiedzy Obronnej”, która bardziej odpowiadała jednolitej doktrynie obronnej Polski. Równocześnie uchwalony został nowy statut, program i zasady działania TWO. W wyniku tego TWO zaczęło realizować swoje cele głównie poprzez **działalność wydawniczą**, prelekcyjną aktywność publicystyczną oraz prowadzić współpracę z administracją publiczną, organizacjami społecznymi i instytucjami związanymi z obronnością kraju⁶. O wadze działalności wydawniczej TWO może świadczyć przeznaczenie dla niej rozdziału II „Programu”. Uchwały Zjazdu spowodowały, że działalność wydawnicza TWO została podniesiona do rangi jednego z najważniejszych zadań statutowych.

Warto przypomnieć, że Towarzystwo od początków swojego istnienia nadawało swoim wydawnictwom szczególną rolę. Zresztą podobnie tą dziedzinę działalności TWO widział szef MON co zostało wyrażone w zawartym w dniu 2 lutego 1996 r. „Porozumieniu MON z Prezesem Zarządu Głównego w sprawie współpracy TWO z jednostkami organizacyjnymi MON”. Z treści „Porozumienia” wynika, że TWO przygotowuje i wydaje kwartalnik „Wiedza Obronna” dla potrzeb środowisk cywilnych i wojskowych, zainteresowanych i odpowiedzialnych za sprawy obronności Państwa. Ponadto TWO przygotowuje w porozumieniu z jednostkami MON i Sztabu Generalnego WP zestawy tematyczne w zakresie wybranej problematyki obronnej, którą będzie zajmować się w swej działalności wydawniczej i statutowej. Będzie to wykonywać dla potrzeb terenowych organów administracji rządowej i samorządowej, podmiotów gospodarczych, szkół ponad podstawowych i wyższych, instytucji naukowych i stowarzyszeń.

W tej działalności TWO i jednostki organizacyjne MON będą współdziałać w zakresie:

⁶ Marek Zdziech, tamże, s. 75.

- kształtowania świadomości obronnej,
- upowszechniania informacji na temat sposobów zapobiegania i likwidacji skutków katastrof ekologicznych, klęsk żywiołowych oraz zagrożeń cywilizacyjnych,
- popularyzowania dziejów i tradycji oręża polskiego,
- wychowania patriotyczno-obronnego młodego pokolenia, szczególnie młodzieży akademickiej i uczniów szkół średnich.

Tym samym „Porozumienie” otworzyło dogodną drogę do współdziałania TWO z organami Sił Zbrojnych. Pożytecznym efektem „Porozumienia” było podjęcie przez struktury terenowe Towarzystwa, wydawania własnych, bardzo udanych publikacji. Przykładem są działacze krakowskiej organizacji TWO, którzy wydają „Myśl obronną Polski Południowej”, a wrocławskiej i bydgoskiej – „Biuletyn Informacyjny”. Inicjatywa ta pozwoliła na osiągnięcie wysokiego dorobku intelektualnego w dziedzinie wydawnictw popularyzujących wiedzę obronną na swoim terenie.

Na szczególne wyróżnienie zasługują działacze prowadzący w Zarządzie Głównym TWO społeczną redakcję kwartalnika „Wiedza Obronna” i „Zeszytu Problemowego TWO”. Dzięki zaangażowaniu społecznemu entuzjastów działalności edytorskiej TWO kwartalnik „Wiedza Obronna” mógł ukazywać się już od 1982 r. jako dwumiesięcznik. Na samym początku był redagowany w następującym układzie tematycznym: artykuły problemowe; kompendium wiedzy o obronności kraju; kompendium wiedzy wojskowej; kompendium wiedzy o technice wojskowej; encyklopedia wojskowości polskiej; kronika ważniejszych wydarzeń polityczno-militarnych w świecie; z „Życia TWO”; to warto przeczytać.

Jednak po 1982 roku „Wiedza Obronna” wraz z całym TWO przechodziła wielokrotną reorganizację. Dlatego już od 1 stycznia 1982 r. pierwsze cztery numery tego periodyku zostały zredagowane w następującym układzie tematycznym: kronika ważniejszych wydarzeń polityczno-militarnych na świecie; kompendium wiedzy o obronności kraju (w odcinkach) obejmujące ogólną problematykę obronności kraju; siły zbrojne; ekonomikę wojenną i wojskową; obronę cywilną; kompendium wiedzy o technice wojskowej (w odcinkach) w tym broń masowego rażenia i sprzęt: rakietowy, lotniczy, marynarki wojennej, pancerny, artyleryjski, strzelecki, inżynieryjno-saperski, chemiczny i radioelektroniczny; encyklopedia wojskowości polskiej (w odcinkach) i artykuły problemowe jedno tematyczne (po jednym w każdym numerze).

Dalsze numery Wiedzy Obronnej były odpowiednio dostosowywane tematycznie do zmieniającej się sytuacji w kraju. Zwłaszcza, że w dniu 12 listopada

1987 r. miał miejsce III Krajowy Zjazd TWO, w czasie którego delegaci wysoko ocenili dotychczasową działalność wydawniczą i publicystyczną Towarzystwa. Szczególnie wysoko oceniono dokonania Wiedzy Obronnej w dziedzinie popularyzacji obronności. Z publikacji płk Adama Szegidewicza p.t. „Przed III Zjazdem” (Wiedza Obronna nr 5/147 z 1987 r.) wynika, że „...działalność wydawnicza jako podstawowa forma działalności TWO, była przedmiotem szczególnej troski wyrażanej w dostrzeganiu potrzeby jej ciągłego doskonalenia i rozwijania. Jej wyniki mają charakter trwałe i stanowią wymierny dorobek działalności statutowej. W okresie międzywojennym została ona znacznie rozszerzona zarówno poprzez wzbogacenie jej form jak i wydatne zwiększenie kręgu czytelników...”.

W okresie między zjazdami (1984–1987) TWO wydało 24 numery „Wiedzy Obronnej” (w tym 2 kroniki). Był to duży wysiłek wydawniczy zwłaszcza, że uczyniono to siłami społecznymi. Dla wyobrażenia skali tej pracy wystarczy powiedzieć, że ich opracowanie zajęło 2230 stron druku, na których umieszczono 69 artykułów problemowych, 449 objaśnionych haseł encyklopedycznych, 521 problemów z kompendium obronności kraju, 253 kwestie s kompendium wiedzy o wojskowości, 739 kompendium wiedzy o technice wojskowej, kronikę ważniejszych wydarzeń polityczno-militarnych na świecie oraz recenzje książek z rubryki „to warto przeczytać”. Ponadto TWO zaczęło wydawać edycje „Biblioteki TWO”, stanowiącą oddzielną edycję. W tej edycji wydano bardzo pożyteczną „Kronikę Obrony Cywilnej w Polsce” (1922–1984), opracowaną przez Jerzego Suwarta w nakładzie 10 tysięcy egzemplarzy. Jednocześnie periodyk Wiedza Obronna cieszył się dużą popularnością, o czym świadczą systematyczny wzrost jego nakładów z 6 tys. w 1983 r. do 11 tys. w 1987 r.⁷.

W efekcie całej działalności wydawniczej TWO, w latach 1973–1986 ukazało się 143 wydawnictwa popularno-naukowe w nakładzie 6983314 egzemplarzy. Jednak dla tej pożytecznej działalności nastąpiły chwile załamania. Napisał o tym wielce zasłużony działacz TWO płk dr Ryszard Gajda, który ocenił, że rok 1990 był jednym z najtrudniejszych w działalności Towarzystwa.

W związku z przekształceniami następującymi wtedy w kraju w postaci zmiany ustroju politycznego państwa oraz wprowadzania rynkowych zasad działalności ekonomicznej, resort obrony narodowej wstrzymał dotacje finansowe na działalność wszystkich organizacji społecznych. W tym dla Towarzystwa

⁷ Adam Szegidowicz, *Przed III Zjazdem*, „Wiedza Obronna”, nr 5/147 z 1987 r.

Wiedzy Obronnej. Wpłynęło to w zasadniczy sposób na działalność TWO⁸. Rezultatem czego było wstrzymanie przez Zarząd Główny TWO wydawania przez kilka lat Wiedzy Obronnej i innych publikacji. Dopiero w sierpniu 1993 r. udało się wydać pierwszy numer Wiedzy Obronnej, a drugi numer ukazał się dopiero w listopadzie 1993 roku.

Fakt ten wiąże się z rozwinięciem działalności TWO w nowych zasadach, określonych ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. „prawo o stowarzyszeniach”. Zwłaszcza, że po tym Towarzystwo Wiedzy Obronnej o zasięgu działania ogólnokrajowym zostało zarejestrowane przez Sąd Wojewódzki w Warszawie i wpisane do rejestru stowarzyszeń⁹. Dzięki temu nastąpiło wznowienie wydawania „Wiedzy Obronnej” jako kwartalnika. Wprawdzie w latach 1993–1995 szata graficzna i treść merytoryczna tego periodyku przedstawiała się bardzo skromnie z braku wystarczających środków. Niemniej redakcja Wiedzy Obronnej starała się zaspakajać zapotrzebowania czytelników na aktualne tematy z różnych dziedzin obronności. Świadczy o tym układ tematyczny periodyku, który ujmował następujące dziedziny obronności: problemy polityczno-militarne, obrona cywilna i ochrona środowiska, obywatel i służba wojskowa, historia wojskowości polskiej, z życia TWO, recenzje książek i publikacji, z żaby karty.

Wśród zespołu, a później komitetu redakcyjnego znalazły się następujące osoby: Ryszard Gajda (sekretarz redakcji), Antoni Karpiński (redaktor naczelny do 1996 r.), Leonid Bujan (zastępca przewodniczącego), Zbigniew Ciećkowski, Jan Gazarkiewicz, Mirosław Gradecki, Wiesław Józwick, January Komański (przewodniczący), Kazimierz Łastowski, Józef Marczak, Tadeusz Noskowski, Józef Telepa, Jan Paczkowski, Tadeusz Siuda, Zygmunt Skuza i inni.

Kolejny etap rozwoju działalności edytorskiej TWO rozpoczął się w 1996 roku. Wprawdzie nieco wcześniej, bo w 1993 r. zostało wznowione wydawanie pierwszych numerów Wiedzy Obronnej, ale ich wygląd i zawarte w niej materiały miały wiele do życzenia. Natomiast numery tego kwartalnika od 1996 r. mogły się pochwalić bardziej staranną (nieco zmienioną) szatą graficzną, a umieszczone w nim artykuły były opracowywane w bardziej atrakcyjnej formie. Wspomniane zmiany były podyktowane potrzebą pozyskiwania nowych czytelników, ponieważ teraz o rozmiarach czytelnictwa decydowały prawa rynku.

⁸ Ryszard Gajda, *TWO w latach 1978–1990*, „Wiedza Obronna”, nr 3/178 z 1996 r. s. 92–93.

⁹ Marek Zdziech, tamże.

W marcu 1996 r. nowym redaktorem naczelny wydawnictwa TWO został doświadczony żurnalista płk rez mgr Marek Zdziech, który wcześniej był redaktorem naczelnym „Polski Zbrojnej”. Za jego kadencji, w czerwcu tego samego roku ukazał się pierwszy numer „Zeszytu Problemowego”. Było to nowe wydawnictwo ZG TWO monotematyczne o charakterze obronnym, prezentujące nieco szerzej dla bardziej zaawansowanych intelektualnie czytelników i środowisk, aktualnie problemy polityki obronnej, bezpieczeństwa narodowego, miejsca obronności w strukturach administracji publicznej i ogólne sprawy obronności wymagające głębszego naświetlenia. Pierwszy numer tego wydawnictwa zawierał opracowanie pt. „Wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa RP”, w postaci materiałów prezentowanych na forum dyskusyjnym. Zeszyty Problemowe redagował zespół w składzie” płk dr L. Bujan, płk dr A. Karpiński i płk mgr M. Zdziech.

W latach 90. XX wieku, mimo konieczności pokonywania wielkich przeszkód TWO w staraniach o swoje przetrwanie w nowych uwarunkowaniach, jego działalność edytorska musiała odpowiedzieć na wyzwanie zaistniałej rzeczywistości.

Chociaż zakończyła się zimna wojna między Wschodem i Zachodem, grożąca ludzkości zagładą nuklearną i ograniczył się morderczy wyścig zbrojeń, lecz ujawniły się ukrywane dotąd zagrożenia. Dla zapewnienia Polsce bezpieczeństwa, nowe władze RP wdrożyły starania naszego kraju o członkostwo w NATO, a później w Unii Europejskiej. Wymagało to wielkiego wysiłku organizacyjnego i ponoszenia znacznych kosztów dla przebudowy naszych sił zbrojnych, modernizacji uzbrojenia i struktur organizacyjnych WP, tworzenia od podstaw całego systemu obronnego państwa, wypracowania nowych rozwiązań w przygotowaniach obronnych kraju i gospodarki, stosownie do standardów Sojuszu i rozwiązań zachodnich. Przede wszystkim musiały zostać dokonane istotne zmiany w świadomości społecznej naszych rodaków wobec nowocześnie formułowanej obronności i udziału w jej tworzeniu oraz ponoszeniu kosztów. Realizacja takich celów wymagała włączenia się i aktywnego udziału Towarzystwa Wiedzy Obronnej. Szczególnie jego działalności wydawniczej dla edukacji obronnej społeczeństwa. Działalność ta, mimo posiadania niezwykle skąpych środków przez TWO i niepewnej sytuacji co do swego istnienia, spełniła pomyślnie swoją rolę.

Działo się to wkrótce po trudnym zakończeniu zimnej wojny. Wtedy sytuacja na świecie nie wyglądała na zbyt spokojną. Wbrew powszechnym oczekiwaniom sytuację charakteryzowały wzmożone konflikty (np. na terenie byłej Jugosławii i byłego ZSRR), dramatyczne czystki etniczne, załamanie się prawa

i porządku społecznego, wyłonienie się zadziwiających modeli sojusznicznych, zintensyfikowanie fundamentalistycznych ruchów nacjonalistycznych, religijnych, neofaszystowskich i ultra lewicowych oraz rozwój terroryzmu międzynarodowego i przestępczości zorganizowanej oraz patologii społecznych.

Zaistniałym sytuacjom kryzysowym, które bardzo utrudniały budowę nowego ładu demokratycznego na świecie, towarzyszyły ludzkie zaniedbania, powodujące rozwój katastrof ekologicznych i przemysłowych, skażenie środowiska, wyczerpywanie się nadmiernie eksploatowanych surowców naturalnych i źródeł pitnej wody i innych bogactw Ziemi. Takie niebezpieczne zjawiska wywołujące wielkie niepokoje społeczne, były powodem głodu, masowego przemieszczania się ludności, ludobójcze represje nacjonalistyczne, tworząc nawet zarzewie dla lokalnych i regionalnych konfliktów zbrojnych.

Doświadczenia wykazują, że takie zagrożenia uważane za nie militarne, łatwo przeradzają się w militarne, lub występują łącznie. Historia dowodzi, że nie wolno ich traktować oddzielnie, albo co gorsze lekceważyć ich istnienie, bo w przeszłości doprowadzało to wiele państw i cywilizacji do upadku.

Przedstawiony rozwój wydarzeń polityczno-militarnych i zagrożeń w latach 90. i późniejszych XX wieku następujący w sytuacji międzynarodowej i krajowej, zawsze znajdował odzwierciedlenie w publikacjach ujmowanych w wydawnictwach TWO. Dzięki staraniom wydawnictw TWO, wydarzenia i problemy związane z obronnością w kraju i na świecie przedstawiane były i naświetlane fachowo w możliwie szerokiej formie. Tym samym TWO wraz ze swoimi wydawnictwami starało się, mimo braku wystarczających środków, pełnić jak najlepiej w społeczeństwie patriotyczną misję edukacji obronnej. Z satysfakcją powiem, że misja ta powiodła się i nadal jest pomyślnie kontynuowana.

Stwierdził to również Prezes ZG TWO płk mgr Wiesław Józwiak w referacie programowym na VI Krajowym Zjeździe Delegatów TWO w dniu 17 listopada 2005 r. Płk W. Józwiak ocenił wtedy, że w zmieniających się uwarunkowaniach strategii obronnej RP udało się TWO nie tylko zrealizować cele statutowe misji edukacyjnej, a przede wszystkim zadania postawione w uchwale Zjazdu z 27 listopada 2001 r., ale nawet poszerzyć ofertę programową TWO. Obejmowała wiele nowych problemów nie występujących w dotychczasowej działalności edukacyjnej szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa państwa. Od siebie dodam, że powodzenie misji edukacyjnej TWO jest w dużej mierze zasługą działalności wydawniczej. Bowiernie wydawnictwa TWO z powodzeniem krzewiły wiedzę obronną i podnosiły świadomość na temat kondycji militarnej

naszego państwa, a także popularyzowały konieczność spełniania powinności obywateli w tej dziedzinie.

Mam nadzieję, że przedstawiony w dużym uproszczeniu przekrój działalności wydawniczej TWO będzie służył uczczeniu 90 rocznicy patriotycznej działalności Towarzystwa Wiedzy Obronnej.

Płk rez. mgr Zbigniew Cezary Michalski

Warszawa, dnia 30.10.2008 r.